

Een leven lang leren

... niet geslaagd

Onder deze titel loopt dit jaar de campagne van Welzijnszorg Brussel. De Nationale campagnes van Welzijnszorg worden vergezeld van een campagnekrant, degelijke achtergrond dossiers en beleidsaanbevelingen. In de adventstijd, start van de campagne, wordt er nationaal een perstekst verspreid. Door de specifieke situatie wordt voor Brussel een eigen perstekst gemaakt. Doordat wij aan de aanmaak van deze tekst wat hand- en spandiensten hebben verleend, is hij ook in dit tijdschrift op zijn plaats. (ast)

Perstekst campagne Welzijnszorg Brussel

Weinig scholing leidt naar armoede en omgekeerd.

Bewoners van de ruime omgeving van de Brusselse kanaalzone hebben het gemiddeld genomen niet breed. Meer dan mensen elders in het Gewest worden ze met werkloosheid geconfronteerd. Meer ook moeten ze de maand met een vervangingsinkomen zien rond te komen. Zij zijn door de bank genomen erg laag geschoold en ook hun kinderen maken op school geen bijster goede beurt. Het aandeel van hen dat doorstroomt naar vormen van voortgezet onderwijs is alarmerend laag. Vaak houden ze het voor bekeken lang voor het getuigschrift middelbaar onderwijs in zicht is. Daarmee zijn ze slecht gewapend voor de Brusselse arbeidsmarkt die zich bovendien grotendeels in de dienstensector situeert en dus van werknemers een goede opleiding en daaraan gekoppeld een goede talenkennis vergt. Dat zorgt opnieuw voor hoge werkloosheid, laag inkomen en een leven om te overleven.

Bovenstaande vaststellingen wijzen op de cruciale rol die de afwezigheid van een goede basisopleiding speelt in de armoedespiraal. In Brussel is het in dit verband misschien nog niet te laat, maar we zijn al lang voorbij vijf voor twaalf. De verloren generaties jongeren, merendeels van vreemde, mediterrane origine, volgen mekaar op. Het wordt meer dan ooit zaak deze verspilling een

halt toe te roepen, want hoe men het draait of keert: met hun toekomst wordt ook die van Brussel zelf op het spel gezet.

Naar een geïntegreerd armoedebeleid

Welijnszorg Brussel heeft in haar strijd tegen de armoede dit jaar van het onderwijs en het levenslang en levensbreed leren haar campagnethema gemaakt. Ze roept alle Brusselse beleidsverantwoordelijken op de problematiek van het onderwijs en het leren in het algemeen en deze van het onderwijs aan allochtonen en kansarme autochtonen in het bijzonder op een geïntegreerde manier aan te pakken. Ze moeten dringend meer investeren in dat onderwijs en in de randvoorwaarden die deze investeringen kunnen optimaliseren. Immers, in het armoededeбат wijzen op de cruciale rol van onderwijs en levenslang leren heeft geenszins de

bedoeling er zondebokken van te maken. Om een paar sprekende voorbeelden te geven: we mogen de ogen niet sluiten voor vormen van etnische discriminatie op de arbeidsmarkt die maken dat „vorming werkt” niet altijd werkt zoals het zou moeten. Ook beter geschoolde allochtonen ervaren nog te vaak hoe de poorten naar een job voor hen dichtslaan. Neem verder de preciaire huisvestings-situatie, waardoor kinderen uit het basisonderwijs thuis niet eens beschikken over een rustige plaats waar ze hun huiswerk kunnen maken. En nog: de school wordt geconfronteerd met ongelijke startkansen van kinderen, te wijten aan aanleg en milieu zodat niet alles te herleiden is tot een ongelijke behandeling op school. Dat alles maakt een geïntegreerde terreinoverschrijdende aanpak noodzakelijk.

Een leven lang leren...niet geslaagd

Niettemin loopt de campagne van Welzijnszorg onder het thema: Een leven lang leren...niet geslaagd. Er schort wel degelijk ook iets aan het onderwijs zelf. Aan de manier waarop ze ten gronde intern in functie van selectie georganiseerd is, zowel als op het vlak van maatregelen die aan ongelijke startkansen moeten verhelpen. In het huidige debat vallen bij beleidsverantwoordelijken defensieve reacties te noteren. Ze opperen dat er al ernstige inspanningen geleverd worden, dat in de huidige stand van zaken niet alles zo zwart moet bekeken worden en dat, als het op integratie aankomt, de allochtonen zelf een inspanning moeten leveren. In contrast hiermee klinken signalen van mensen uit de „lagere echelons”, professionelen en commentatoren. Hun ervaringen, getuigenissen en observaties in de concrete realiteit van bijvoorbeeld de concentratiescholen vatten zowat alles samen waar het in de rol van het onderwijs in de reproductie van maatschappelijke ongelijkheid en armoede om gaat. Welzijnszorg Brussel wil hier kort ter illustratie op enkele heikele punten de aandacht trekken.

Schoolopbouwwerk serieus nemen!

Aan de relatie tussen (basis)school en het thuis-milieu wordt terecht veel belang gehecht. Het komt er op aan de ouders schoolgevoelig en de school oudergevoelig te maken. Het schoolopbouwwerk maakt daar zijn hoofddoelstelling van. Het is echter nog altijd niet opgenomen als volwaardig partner in

het Gelijke Onderwijskansenbeleid. Kan het nog langer dat dit schoolopbouwwerk na jaren experimenteren in dun bezaaide projecten een precair bestaan blijft leiden met tijdelijke middelen uit het Sociaal Impulsfonds, overgeleverd aan een zich steeds herprofilierend beleid?

Taalvaardigheid is meer dan een taal aanleren.

In het basisonderwijs wordt beslist over de verdere schoolcarrière van een kind. Taalverwerving speelt hierin een cruciale rol en zeker in Brussel waar het samenvallen van moedertaal en de taal gehanteerd op school eerder regel dan uitzondering is. De hieraan verbonden problemen zijn zeker niet specifiek voor het Nederlandstalig basisonderwijs alleen.

Het feit dat dit onderwijs zich beweegt in een sociologisch overwegend Franstalige context verleent aan deze problemen wel een extra-dimensie. Kennis van beide officiële landstalen is in het latere leven weliswaar een troef op de arbeidsmarkt. Echter: thuis, op straat en op school gedompeld worden in een ander taalbad is voor een kind geen vanzelfsprekende zaak (evenmin trouwens als voor leerkrachten die hiermee geconfronteerd worden). Daarmee is niet gezegd dat het Nederlandstalig basisonderwijs in Brussel haar ambities moet opbergen, wel wijst het op de noodzaak precies aan deze taalverwerving in de zin van een verhoging van de taalvaardigheid de grootste zorg te besteden. Complementair moeten er in de buurt ook meer en kwaliteitsvollere vrijetijdsvoorzieningen komen waar kinderen het Nederlands kunnen oefenen.

Een meer leerlinggericht secundair onderwijs

En dan wenkt het secundaire onderwijs. Ooit waren het beroeps-, technisch en algemeen vormend onderwijs georganiseerd in drie afzonderlijke sporen met wissels daartussen die slechts in één richting werkten, van algemeen vormend naar beroeps. Goed dertig jaar geleden ontstond een beweging om van die drie richtingen of sporen in het station van vertrek één breed spoor te maken die daarna geleidelijk aan zou opsplitsen en van wissels worden voorzien (comprehensivering). Deze beweging heette het Vernieuwd Secundair Onderwijs en had niet alleen de bedoeling leerlingen gelijke toegangskansen te bezorgen, maar

hen ook met zoveel mogelijk zo ver mogelijk te brengen. Dit pedagogisch optimisme werd gecounterd door sceptici en bezweek onder druk van de economische „realiteit”. Resultaat was een erg halfslachtige hervorming en nog teveel leerlingen die minder uit hun schoolloopbaan halen dan men op grond van hun aanleg zou kunnen verwachten. Vandaag de dag is een doorgedreven comprehensivering van het secundair onderwijs hernieuwd aan de orde. Hiervoor opkomen getuigt van moed want in het huidige klimaat staat aanpassing aan de arbeidsmarkt hoger op de agenda dan democratisch georganiseerd onderwijs. Ook de toenemende noodzaak van intercultureel onderwijs zal nog een grote wijziging in de geesten vragen. In samenhang hiermee moeten net zo goed als in het basisonderwijs principes als voorrang-beleid en zorgverbreding gelden. Deze logica kan niet abrupt voor de poorten van het secundair onderwijs afgebroken worden. Geen enkel weldenkend mens kan zich verzoenen met de verspilling van menselijk potentieel die voortvloeit uit onderwijsachterstand, schoolmoeheid, spijbelgedrag en schooluitval, realiteiten die mee de ongelijke uitkomsten van ons onderwijssysteem vorm geven. Vandaar aandacht voor kleinere klasgroepen, meer ondersteuning vanwege psychologen en sociaal assistenten enz. ...

Levenslang is levensbreed

Decennia geleden brak de Unesco een lans voor het recht op permanente vorming. In de moderne samenleving wordt levenslang leren noodzakelijk geacht om het ritme van de veranderingen te blijven bijbenen. De actieve welvaartstaat heeft van levenslang leren een kernthema gemaakt in deze nieuwe eeuw. Ze redeneert daarbij andermaal sterk arbeidsmarktgericht. Wijzend op de relatie tussen laaggeschooldheid en werkloosheid gaat ze zelfs zo ver uitkeringen (i.c. werkloosheidsvergoedingen) afhankelijk te maken van het volgen van bijscholingen die de „employability” of arbeidsgeschiktheid moeten verhogen. Deze vormingsplicht is geen goede zaak omdat ze sommige, tot op heden onvoorwaardelijke basisrechten van de welvaartstaat (zoals de fundamente van het sociale zekerheidssysteem) op de helling zet; omdat laaggeschooldheid niet de enige factor is die werkloosheid bepaalt; omdat er opnieuw een hele categorie mensen die niet (meer) arbeids-

marktgeschikt zijn uit de vormingsboot dreigt te vallen; omdat dergelijke maatregel culpabiliseert, enz. ...

Ondertussen zijn verhoogde inspanningen van levenslang leren voor laaggeschoolden, ook deze die op de arbeidsmarkt gericht zijn, toe te juichen. We mogen immers niet vergeten dat levenslang leren in de praktijk opnieuw voornamelijk een zaak is van de reeds beter opgeleiden. De cijfers liegen niet: 1 op 7 hooggeschoolden nemen deel aan het volwassenenonderwijs tegenover 1 op 40 laaggeschoolden. Hierbij mogen twee zaken niet uit het oog verloren worden. Levenslang leren moet ook werkelijk levensbreed zijn. Er moet dus ook aandacht zijn voor vaardigheden die iemand toelaten een volwaardige rol te spelen in de samenleving, een werkelijkheid die tot nadere orde toch wat ruimer is dan (participeren aan) de arbeidsmarkt. Zo moet in de basiseducatie de aandacht blijvend uitgaan naar het aanreiken van leermogelijkheden op het vlak van elementair lezen, schrijven, rekenen en sociale vaardigheden. Zo moeten allochtone ouders het Nederlands kunnen verwerven dat in dagdagelijkse situaties bruikbaar is en dat hen in staat stelt iets nabij het schoolmilieu van hun kinderen op te volgen. De twee voorbeelden illustreren dat levenslang leren aandacht moet blijven opbrengen voor de laagstgeschoolden. Voor mensen (vaak autochtonen ook) die bepaalde basisvaardigheden ontberen en voor hen die zich in een vreemde culturele context moeten zien staande te houden. Het voorbeeld van ouders die Nederlands leren ten behoeve van de schoolcarrière van hun kinderen bewijst dat het onderwijs niet enkel de armoede kan bestendigen of reproduceren maar ook een hefboom kan zijn naar een betere toekomst zonder „overgeërfde” armoede.